

Megemlékezés Semsey Andorról születésének 150. és halálának 60. évfordulóján*

Dr. Embey-István Antal**

A Tudománytörténeti Szakosztály mai előadójelentése kivételes jelentőségű. Kivételes, mert itt rendszerint olyan elhunyt tudósokról és tagtársokról emlékezünk meg, akik tehetségükkel és szorgalmukkal egész életük során a földtudományok szolgálatában álltak. Szolgálatot teljesítettek a szónak abban az értelmében is, hogy munkájukért fizetést kaptak, tehát végeredményben kötelességüket teljesítették. SEMSEY ANDOR ezzel szemben csak adott. Erkölcsei szempontból nem is az a lényeges, hogy rengeteget adott, hiszen dúsgazdag földbirtokos volt, hanem az, hogy nem csupán a feleslegéből juttatott, hanem mindenét a magyar tudománynak, mint egy magasabb rendű célnak áldozta, míg ő maga szerényen, sőt szegényesen élt. Méltán írta róla MAURITZ Béla egyetemi tanár – aki maga is SEMSEY nagylelkűségének egyik élvezője volt – a következő sorokat: „SEMSEY Andor örömet és élvezetet csak egyben talált, t. i. abban, hogy adakozott. A sors nagy anyagi javakkal ajándékozta meg, de ennek gyümölcsét mások és főképp közintézményeink élvezték. Adakozásait olyan szerénységgel intézte, hogy azokat még megköszönni sem lehetett.” Azt hiszem ebben láthatjuk SEMSEY Andor nagyságának titkát: az igazán nagy ember végtelenül szerény, mert tudatában van annak, hogy az anyagi javakat, a tehetséget, a pozíciót nem saját magának köszönheti, ennél fogva élete értelmét és örömét csakis az biztosíthatja, hogy a kapott javakat másoknak tovább ajándékozza.

Most itt csupán arra vállalkozom, hogy a SEMSEY Andor által legjobban kedvelt közintézményünk, a Természettudományi Múzeum (korábbi nevén a Nemzeti Múzeum) Ásványtára képviselőjeként megpróbáljak hű képet adni arról, hogy táruk mit is köszönhet a nagy mecénásnak.

Nem túlzás kijelenteni, hogy az Ásványtár történetének három korszaka van: a SEMSEY előtti idő, a SEMSEY áldásos tevékenységének köszönhető *aranykor* és nemzeti tragédiánknak számunkra olyannyira szomorú következményeként az 1956-os tűzvész utáni korszak. Nem lenne igazságos, ha nem ismernénk el mind a SEMSEY előtti idők, mind pedig a tűzvész utáni korszak dinamikus fejlődését, amely magánadakozásokból és közpénzből történt vásárlásokból táplálkozott, de hogy az aranykorszakban a Nemzeti Múzeum ásványgyűjteményét a British Museuméval egy szinten emlegették, az egy embernek – SEMSEY Andornak – elévülhetetlen érdeme.

MAURITZ B. nyugalmazott egyetemi tanártól – aki élete alkonyán az Ásványtár gyakori látogatója – tudjuk, hogy az *aranykor* idején a legismer-

* Elhangzott a Tudománytörténeti Szakosztály 1983. XII. 19-i előadójelentésén.

** Természettudományi Múzeum Ásvány-Kőzettára 1088 Budapest VIII. Múzeum körút 14–16.

tebb ásványkereskedő cégek először Budapestre küldték Mexikóból, Párizsból és a világ minden tájáról legszebb ásványait. Ezek közül a legértékesebbeket kiválogatta KRENNER József, a kitűnő mineralógus, az Ásványtár akkori igazgatója és SEMSEY minden esetben szó nélkül kifizette az olykor csillagászati árakat. SEMSEY nagylelkűségének illusztrálására álljon itt, korabeli dokumentumok alapján, néhány adat. 1878-ban kezdődött SEMSEY Andor adakozásainak hosszú sora, mikor is 17 000 frankot bocsátott KRENNER rendelkezésére, hogy a párizsi világkiállításon az ott kiállított ásványokból a legbecsesebbeket megvásárolja. 1880–84 között vette meg FAUSER Antal gyógyszerész 707 ásványból álló híres gyűjteményét a Múzeum számára. 1885–89 között 10 000 forintért megvásárolta a herceg ESZTERHÁZY-féle híres ásványgyűjteményt, melyben még XVIII. századi darabok is voltak. A múzeum számára megvette továbbá a SPINDLER és SUCHARD 15000 darabos ásvány, továbbá a BAUMHAUER és BRAUN-félc 670 darabból álló meteorit gyűjteményt. Az itt fel nem sorolt vételeket is beleszámítva az Ásványtárat közel 40000 ásványpéldánnyal és több, mint 1000 meteorittal gyarapította. Az őslénytani gyűjteményt 7000-darabbal tette gazdagabbá. Az ásványtár kémiai laboratóriumát platina edényekkel szerelte fel, összesen másfél kg súlyban. Szakkönyvtárunkra is sokat áldozott és így az Ásvány- és Őslénytani Osztálynak általa adományozott összeg megközelítette az egymillió aranykoronát!

Most, amikor erről a magyar, sőt az egyetemes tudománytörténetben is egyedülálló mocénásról emlékeznünk meg, farizeusok lennénk, ha nem vizsgálnánk meg őszintén, hogy szelleme hat-e és milyen mértékben azokra s személyekre, akik a nemzet ásványgyűjteményének gyarapításáért sokat tehetnek. A rendszeres állami támogatás és a jelenlegi muzeológusi gárda ügybuzgalma következtében 1971-től kezdve a szaporulat minőségben és mennyiségben ugrásszerű javulást mutat, amelyet leltárkönyveink és a gyarapodási napló adatai dokumentálnak. De a Múzeum történetében sohasem volt elegendő az állami támogatás és a tisztviselők szorgalma. Nagylelkű adakozókra, a múzeumot pártoló közreműködőkre, akik akár egy információval is segíthetnék munkánkat, ma is szükség lenne. Sajnos, a bányavállalatok sem tartják kötelességüknek, hogy a szép ásványokat összegyűjtsék és eljuttassák azokat az Ásványtárba.

Eléggé elterjedt a merkantilizmus és az önző, csak saját magára, érdekeire gondoló embertípus is. Jellemző a helyzetre, hogy a Magyarhoni Földtani Társulat kebelében működő ásványgyűjtő kör is jónak látta tagjaival aláíratni etikai kódexét, melyben a Múzeum támogatása előkelő helyen szerepel.

Világosan kell látnunk: ha SEMSEY ANDOR szellemi örökségét csak részben is magunkénak valljuk, akkor elsősorban nem nyilatkozatokkal, hanem tettekkel kell azt bizonyítanunk. Meg kell végre értenünk, hogy az Ásványtár gyűjteménye az egész magyar nemzeté.

A kézirat beérkezett: 1983. XII. 19.